

'LAGERKOMMANDANT' GEMMEKER

aankomst- en deportatie-transporten inclus, liet vervaardigen. Hij verwierf in '44 het *Kriegsverdienstkreuz mit Schwertern*; die onderscheiding is hem, naar Nazi-maatstaven, terecht verleend: want onder de bescherming eerst van een compagnie van het *SS-Wachbataillon* en van de Nederlandse marechaussee, van eind '42 af louter van die marechaussee, en van midden '44 af van een compagnie van het Politiebataljon Amsterdam, heeft Gemmeker, samen met niet veel meer dan een handvol andere *SS*'ers, leiding gegeven aan een deportatie-machinerie waarin Schlesinger, zijn *Dienstleiter* en een groot aantal lager geplaatste Joodse helpers vitale assistentie verleenden bij het selecteren en ordelijk op transport stellen van meer dan honderdduizend andere Joden.

*

Westerbork verschilde in zoverre van het *Judendurchgangslager* Vught, van het kamp Vught en van de overige Duitse concentratiekampen dat de gevangenen (want gevangenen waren zij) de 'kamp-*SS*'ers', als wij die term hier mogen herhalen, maar zelden te zien kregen. In herinneringen van oud-gevangenen komt men herhaaldelijk Gemmeker (en *Frau* Hassel) tegen, maar zelden een andere *SS*'er. Die waren er wél: leden van Gemmekers kleine staf (wij weten niet eens, hoeveel leden die staf telde), maar zij vertoonden zich blijkbaar maar weinig in het kamp, vermoedelijk met uitzondering van de man die Gemmeker krachtens zijn functie vergezelde: zijn adjudant. Er waren, ook na het aan kapitein Schol verleende ontslag, nog wel enkele niet-Joodse Nederlanders in het kamp werkzaam: afgezien van de 'foute' rooiploeg van Lippmann-Rosenthal (Sarphatistraat) en enkele distributie-ambtenaren (daarover straks meer), een hoofd van de landbouw, een chef-boekhouder, een chef-kok, een magazijnchef, enkele typistes en telefonistes en, later, leiders van diverse werkplaatsen, maar nagenoeg al het organisatorische werk werd door de Joodse staf van het kamp verricht.

Bewaakt werd het kamp aanvankelijk door militairen van het *SS-Wachbataillon*. Zij bleven ca. een half jaar ter plaatse, in die tijd geassisteerd door een afdeling van de marechaussee. Die marechaussees waren voornamelijk uit Friesland, Groningen en Drente afkomstig; zij werden telkens voor twee maanden in Westerbork gedetacheerd (ze waren dan, evenals trouwens de compagnie van het *SS-Wachbataillon*, ondergebracht in een voormalig werkverschaffingskamp dat een kwartier lopen van Westerbork lag) - wij zien dat rouleringssysteem als een aanwijzing dat de bezetter vreesde dat die marechaussees, bleven zij langer ter plaatse, relaties met de kampbevol-